

IZLOŽBA »AH, TI KUĆANSKI POSLOVI« U MUZEJU GRADA ZAGREBA

Mala povijest ženske svakodnevice

Teško je ne ostati ravnodušan, primjerice na spravu za izradu bombona i sladoleda (iz 1910., daleko prije no što su električni hladnjaci postali kućni standard), pržilice za kavu, ručne sokovnike i miksera ili spravu za vađenje koštica iz voća

MARTINA KALLE

Objavljeno: 12. 3. 2012. u 10:48 **Zadnja izmjena:** 12. 3. 2012. u 10:49

U jednom poglavlju romana »Dvori od oraha« Miljenka Jergovića sasvim uzgred se spominje revolucija koju je izazvao izum perilice rublja s poluautomatskim programatorom. Taj je izum u povijest pomeo rifljaču i mukotrпно stajanje i savijanje leđa u hladnoj vodi ili pred vjedrom. Neki će reći da je to najveći kućanski izum prošloga stoljeća. A kako je to bilo kad su perilice i čitav niz kućanski aparata koje danas uzimamo zdravo za gotovo bile revolucionarne novosti, u prvo vrijeme pokretane ručno, a potom električnom energijom, svjedoči šarmantna izložba »Ah, ti kućanski poslovi!«, koja se u ponedjeljak na večer otvara u Muzeju grada Zagreba.

Riječ je o gostujućoj izložbi osječkoga Muzeja Slavonije autorica Ksenije Katalinić, Radmile Biondić i Marine Vinaj, koja kroz tristotinjak izložaka u

rasponu od kraja 19. stoljeća do sedamdesetih godina 20. stoljeća dotiče se svezvremenskih kućanskih poslova i neizostavnih kućanskih pomagala, koji su ih pod utjecajem društva i ponajprije tehnike i novih tehnologija postupno racionalizirali.

Kuhinja, to srce kuće, jer salon je bio samo za goste, pravi se život se odvijao u kuhinji – bila je nezamisliva bez kredenca. Odu kredencu napisao je Pavao Pavličić u svojim memoarskim prozama; tom golemom kuhinjskom ormaru koji je skrivao brojne tajne za koje je samo domaćica imala ključ. U eri ultramodernih kuhinja kredenc je završio

FOTO: VJESNIK

Pogled na izložbu »Ah, ti kućanski poslovi!«

u muzejima i nostalgичnim sjećanjima. A u Muzeju grada Zagreba naći će se rekonstrukcija jedne građanske osječke kuhinje, ručni rad stolara Carla Halasza.

Kuhinja je bila pravo carstvo različitih predmeta, pa će se na izložbi naći – pomagala za kuhanje, servisi za posluživanje, pribori za jelo, lonci, šalice i drugo, pomagala koja iz današnje perspektive djeluju kao prava arheologija svakodnevice.

U vremenu kad se sve kupuje, susret s vremenom kad se sve radilo kod kuće, pravi je šok. Ugodan, dakako. Jer, teško je ne ostati ravnodušan, primjerice na spravu za izradu bombona i sladoleda (iz 1910., daleko prije no što su električni hladnjaci postali kućni standard), pržilice za kavu, ručne sokovnike i miksera ili spravu za vađenje koštica iz voća.

Ali sve kreće od osnova – štednjaka, hladnjaka i famozne perilice. Možda najzanimljiviji izložak je perilica s početka dvadesetoga stoljeća na kruto gorivo. Dakle – naloži se vatra, na nju se postavi bubanj s lopaticama koji se, dakako ručno, vrti, a vodu se ulijeva. Nije za pranje osjetljivih tkanina. Praktičan um iz nje je načinio preteču sviju današnjih multipraktika – kad nije služio za pranje rublja, bubanj za pranje rublja bi se skinuo i stavila kadica u kojoj bi se zagrijala voda, a tu se moglo i pripremati hranu.

Štednjaci su prošli evoluciju od zidanih, preko samostojećih – jedan predivan primjerak u Osijek je došao dvadesetih godina iz Belgije – načinjen od željeza i obložen predivnim keramičkim pločicama, do

FOTO: VJESNIK

današnjih plinskih i električnih.

Pogled na izložbu »Ah, ti kućanski poslovi!«

U predelektrična vremena,

ma koliko to danas zvučalo nemoguće, ipak su postojali i hladnjaci. Drvene škrinje s dvostrukom izolacijom od pijeska i metalnom oplatom punile su se ledom, a kroz malu slavinu na dnu ispuštala bi se voda. Kako je ta preteča današnjih hladnjaka morala funkcionirati u toplo doba godine – nismo uspjeli saznati. Kućanski poslovi nikad nisu bili bezopasni. Predstrujna glačala, ona teška od lijevanog željeza, u koja se stavljala žeravica i kojima s mahalo da se vatrica razgori, i složenija verzija u kojoj se metalni uložak zagrijao na peći i umetao u peglu, mogla su opeći neopreznu kućanicu ili progoriti tkaninu. Glačanje rublja glačalom na špirit ili onim na plin(!) moglo je završiti s daleko opasnijim posljedicama.

Ali sve je to bio život koji će uvođenje električne energije, a pogotovo izum sve sile novih kućanskih aparata, pokretanih na struju, usporedno sa sve većom kupovnom moći trajno izmijeniti.

Glavninu od gotovo tri stotine izložaka čine kuhinjski predmeti. Šarmantni zidnjaci s veselim porukama valjda su trebali unesti dašak vedrine u monotone dane ispunjene isključivo kućanskim poslovima. Tako na jednome piše: »Rascvalo se lijepo polje, u prirodi raj. Dođi amo moja draga, dođi, poljubac mi daj«, dok drugi poručuje »Svaki dan od zore rane sunce sreće nek ti svane« sa slikom kućanice koja obavlja jutarnju toaletu. Simpatičan je i mali platneni držač za žigice s izvedenom sličicom momčića koji ljubi curicu.

Nezaobilazni dio svakoga ženskog carstva bili su i vezeni ručnici, keramički lončići i zdjelice, kalupi za sitne kolače i kalupi za kuglof, najprije keramički, poslije i limeni. Zanimljivo je da se kalupi za pečenje torte nisu promijenili do danas.

Šarmantni zidnjaci nose vesele poruke: »Rascvalo se lijepo polje, u prirodi raj. Dođi amo moja draga, dođi, poljubac mi daj« i »Svaki dan od zore rane sunce sreće nek ti svane«

Od egzotičnijih predmeta tu su posuda za varenac s polukružnim dnom, tave za jaja, s udubljenjima, da se žumanjak ne razlije, potom jedan kalup sa šest udubljenja od emajliranog lijevanog željeza, preteča današnjega kalupa za muffine, potom posebna tava s rupama za pečenje kestena, kuhala za kavu, žlica za vađenje jaja i tještlica za povrće i žličica za vađenje okruglica iz voća. Tu su i drobilice za orašaste plodove.

Razni ribeži i škare za meso – nisu se bitno promijenili. Kotačić za rezanje tijesta u današnjoj većoj verziji nezaobilazan je alat svakog pizza majstora. Za svako ozbiljno kuhanje i priprema kolača nezaobilazne su bile kuhinjske vage i menzure, a iz današnje perspektive škare za svijeću pravo su otkriće.

Iz vremena kad se kava ručno mljela, netom prije kuhanja, potječe i jedan mali raritet – ručni mlin za kavu s logotipom francuskog proizvođača Peugeot!

ODGOJ ZA BUDUĆE POTROŠAČ(IC)E

Serijska proizvodnja i sve veća dostupnost proizvoda polako utiru put potrošačkom društvu, a gdje je potrošačko društvo, tu su i – reklame. Zapravo bi reklame mogle stajati kao zasebna izložba. Od početka je jasno tko je ciljana publika – žene, ali evolucija žene na reklamama je priča za sebe. Feminističke ikone što s rupcem na glavi i u radnoj odjeći trijumfalnim gardom reklamiraju legendarni Saponijin prašak vim s vremenom su zamijenile ljepotice što s brižno uređenom frizurinom i dotjerane obavljaju punom parom kućanske poslove s neizbježnim osmijehom.

Talijanska reklama za prve frižidere prikazuje mladu, dotjeranu plavokosu suprugu, holivudski pojam ljepote je neizbježan, jer je teško zamisliti kakvu mladu i plavokosu talijansku matronu pedesetih, koja se odmara uz hladnjak, dok muž jede hranu koju je, sugerira otvoren hladnjak, izvadio iz njega.

Ništa se nije prepuštalo slučaju, pa ni odgoj budućih potrošač(ic)a. U legendarnom plavom radionu nalazile su se poklon karte za djevojčice.